

Nadobudnutie vlastníckeho práva podľa ZMO v medzinárodnom obchodnom styku¹

Mgr. Adam Kőszeghy

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na nadobudnutie vlastníckeho práva² v medzinárodnom obchodnom styku, v ktorom sa na rozdiel od vnútroštátnych výmenných vzťahov vyskytoval cudzí prvok či už v podobe predmetu alebo samotných subjektov v medzinárodnom obchodnom styku. Z tohto dôvodu sa pri nadobúdaní vlastníckeho práva mohli vyskytnúť rôzne aplikačné problémy v medzinárodnej obchodnej praxi. Príspevok analyzuje nadobudnutie vlastníckeho práva podľa ťažiskového právneho predpisu pre medzinárodný obchod v Československej socialistickej republike, ktorým bol Zákonník medzinárodného obchodu (ZMO).

Abstract: The paper focuses on the acquisition of ownership in international trade, given that, unlike in the context of domestic trade relations, there was a foreign element in international trade, whether in the form of an object or the entities themselves. For this reason, various application problems in international business practice may have arisen in the acquisition of ownership. The paper analyses the acquisition of ownership rights according to the most relevant regulation for international trade in the Czechoslovak Socialist Republic, namely Code of International Trade (CIT).

Kľúčové slová: ZMO; mobilný konflikt; nadobudnutie vlastníckeho práva, medzinárodný obchod

Key words: CIT; mobile conflict; acquisition of ownership; international trade

1 Úvod

Nadobudnutie vlastníckeho práva možno bez akýchkoľvek pochybností označiť za veľmi dôležitú súčasť každého obchodnoprávneho, príp. občianskoprávneho vzťahu, najmä ak ide o scudzovacie právne úkony. Stretávame sa s ním priam každodenne vo forme uspokojovania životných potrieb (nakupovanie tovaru, oprava vecí a pod.).

V rámci tohto príspevku by sa chcel autor zamerať na nadobudnutie vlastníckeho práva podľa zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu alebo aj ZMO), ktorý upravoval nadobudnutie vlastníckeho práva výlučne k hnuiteľným veciam, ktoré boli predmetom medzinárodného obchodného styku.

Nadobudnutie vlastníckeho práva tak k hnuiteľným ako aj nehnuteľným veciam upravoval od 1. januára 1951 do 1. apríla 1964 všeobecne jediný občianskoprávny predpis, a to zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník. Tento právny predpis bol produktom novej spoločenskej zmeny – vlády komunistickej strany ako jedinej strany v Československu. Ustanovenia týkajúce sa nadobúdania vlastníckeho práva sa nachádzali v §§ 110 až 132, pričom sa týkali rôznych spôsobov nadobudnutia vlastníckeho práva (zmluvou, zo zákona alebo úradným rozhodnutím, vydržaním alebo inými spôsobmi nadobudnutia vlastníctva).

Po prijatí Ústavy z roku 1960³, v ktorej sa deklarovalo víťazstvo v budovaní socializmu a nástup na cestu ku vybudovaniu komunistickej spoločnosti, sa začalo uvažovať nad legislatívnymi zmenami v podobe diferenciacie výmenných vzťahov v rámci Československej socialistickej republiky do separátnych právnych predpisov.⁴ Preto boli

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0199.

² Pre účely tohto príspevku budeme používať dobovú terminológiu podľa Zákonníka medzinárodného obchodu „nadobudnutie vlastníckeho práva / nabytí vlastníckeho práva“, napriek tomu, že súčasne aj vtedajšia úprava vlastníckych vzťahov v Občianskom zákonníku používala terminologicky správnu formuláciu „nadobudanie vlastníctva / nabývaní vlastníctví“. Je otáznne, prečo zákonodarca zvolil rozdielnu terminológiu v rámci týchto dvoch právnych predpisov.

³ Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. z 11. júla 1960.

⁴ „V Československé socialistickej republike byla dobudována socialistická hospodářská soustava, jejímž výrazem je i Ústava z 11. července 1960. V této souvislosti dochází i k nové právní úpravě majetkových vztahů, jež má přihlídnout k dosavadnímu stupni vývoje naší společnosti. Tato nová úprava vychází z toho, že v podstatě všechny vztahy v československém hospodářství mají socialistický charakter, který se musí projevit i v jejich právní úpravě. Tyto vztahy vyjadřují z jedné strany jednotnost

v období rokov 1963-1964 postupne prijaté tri zákonníky, ktoré mali upravovať tri najdôležitejšie oblasti výmenných vzťahov, ktoré na seba v istých právnych otázkach viac či menej nadväzovali. Výmenné vzťahy medzi občanmi a medzi občanmi a socialistickými organizáciami (vzťahy pri uspokojovaní hmotných a kultúrnych potrieb občanov) upravoval novoprijatý zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.⁵ Výmenné vzťahy medzi socialistickými organizáciami v rámci vnútroštátnej výroby a dovozu tovarov upravoval zákon č. 109/1964 Zb. Hospodársky zákonník.⁶ Na záver, oblasť výmenných vzťahov v medzinárodnom obchode (dovoz a vývoz tovarov do/zo zahraničia – obchodovanie so zahraničím) bola presunutá výlučne do zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchode styku (Zákonník medzinárodného obchodu).⁷

socialistické ekonomiky, jež je zakotvena v Ústavě, na druhé straně však nejsou všechny československé ekonomické vztahy stejnorodé. Při vzájemném porovnání vztahů existujících v oblasti socialistické výroby a s ní související ostatní hospodářské činnosti socialistických organizací, dále vztahů v oblasti osobní potřeby občanů, a konečně vztahů vznikajících v oblasti mezinárodního obchodního styku, lze, zjistit ekonomické rozdíly, jimiž se jedna skupina těchto vztahů liší od skupiny druhé; je proto zapotřebí právně upravit každou z těchto oblastí vztahů odchylně samostatnými zákoníky, které přihlédnou k ekonomické zvláštnosti upravovaných vztahů.“ [Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964, tisk č. 149. (cit. 2020-08-26)]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>

⁵ „Občanský zákoník upravuje především vztahy mezi socialistickými organizacemi a občany a dále vztahy mezi občany navzájem, k nimž dochází při uspokojování jejich osobních potřeb. Míra uspokojení těchto potřeb, jejichž je občanský zákoník právním výrazem, je ve svém souhrnu závislá na rozvoji socialistického hospodářství a u každého občana především na tom, jak se na tomto rozvoji podílí. Občanský zákoník vychází proto z jednoty zájmů společnosti a občanů a chrání práva občanů, jen pokud jsou vykonávána v souladu se zájmy společnosti.“ (Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964, tisk č. 149. (cit. 2020-08-26)]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>

⁶ „Hospodářský zákoník upravuje vztahy mezi socialistickými organizacemi při zajišťování rozvoje socialistické výroby. Při úpravě těchto vztahů uplatňuje se zásada bezpodmínečného podřízení těchto vztahů ústřednímu plánovitému řízení hospodářských vztahů Československým státem, jehož cílem je zabezpečit proporcionální rozvoj československého hospodářství.“ [Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964, tisk č. 149. (cit. 2020-08-26)]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>

⁷ „Účastníci z nesocialistických zemí jejichž hospodářství je založeno na soukromém vlastnictví, opírají se o principy, které jsou nutně cizí jak čs. hospodářskému zákoníku, tak i občanskému zákoníku. Tyto zákoníky spočívají na socialistické formě vlastnictví, která odpovídá dosaženému vývoji československého hospodářství. Občanský zákoník je vybudován kromě toho na požadavku, aby účastníci právních vztahů, které občanský zákoník upravuje, dodržovali zásady socialistické morálky, jež

2 Nadobudnutie vlastníckeho práva podľa ZMO

Podľa ZMO bolo možné nadobudnúť vlastnícke právo v zásade dvomi spôsobmi, a to na základe zmluvy (ide zrejme o najčastejší dôvod vzhľadom na uskutočňovanie medzinárodných obchodných vzťahov) a vydržaním. Nadobudnutie vlastníckeho práva na základe zmluvy bolo upravené v IV. hlave, I. dieli ZMO v rámci ustanovení o kúpnej zmluve. Konkrétne išlo o ustanovenia §§ 321 až 329 ZMO.⁸ Zároveň možno nadobudnúť vlastnícke právo aj prostredníctvom vydržania, ktoré je upravené v I. hlave, VI. dieli v rámci ustanovení o premlčaní a vydržaní, konkrétne išlo o ustanovenia §§ 95 – 99 ZMO.⁹

Predtým ako sa zameriame na konkrétne ustanovenia upravujúce spôsoby nadobudnutia vlastníckeho práva, sa treba zaoberať aj okruhom vzťahov, ktoré upravoval ZMO a v rámci ktorých mohlo dôjsť k nadobudnutiu vlastníckeho práva. Tieto vzťahy boli vymedzené hneď v § 2 ods. 1 písm. a) ZMO, keďže za vzťah vznikajúci v medzinárodnom obchodnom styku sa považovali „majetkové vzťahy, na základe ktorých došlo alebo má dôjsť za odplatu poskytovanú v akejkoľvek forme k prevodu vecného, záväzkového alebo iného práva alebo hospodárskej hodnoty medzi osobami, ktoré nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu“. Už na základe tohto ustanovenia sa možno zhodnúť na tom, že predmetom ZMO boli vzťahy s cudzím prvkom, čo v tomto prípade

spočíva v péči spoločnosti o občany a v péči občanů o spoločnosť. Plnenie zásad socialistickej morálky nelze očekávat při obchodních vztazích mezi oběma světovými hospodářskými soustavami od osob, které v socialistické společnosti nežijí a pro něž jsou tyto zásady cizí. Avšak ani v oblasti stále vzrůstajícího zahraničního obchodu se socialistickými zeměmi, nelze použít předpisů určených pro vztahy vyskytující se v rámci československé ekonomiky, upravené v čs. občanském a hospodářském zákoníku, neboť tyto zákoníky jsou přizpůsobeny jen pro potřeby čs. hospodářství. Proto i na zahraniční obchod se socialistickými zeměmi musí být aplikován zákoník mezinárodního obchodu. Pokud si ovšem tyto vztahy, jež při prohlubující se socialistické mezinárodní dělbě práce jsou stále užší, vyžadují zvláštní úpravy, bude mít každá taková zvláštní úprava obsažená v mezinárodní smlouvě podle § 4 osnovy přednost před úpravou obsaženou v zákoníku mezinárodního obchodu.“ [Důvodová zpráva k zákonu č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1960-1964, tisk č. 149. (cit. 2020-08-26)]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>

⁸ V zmysle § 105 ods. 1 ZMO sa ustanovenia § 321-329 ZMO mali použiť na nadobudnutie vlastníckeho práva aj v prípade iných zmluvných typov ako kúpnej zmluvy (napr. zmluva o výmene podľa § 424, zmluva o pôžičke podľa § 426, zmluva o dielo podľa § 475).

⁹ Na rozdiel od Občianskeho zákonníka, ktorý tento právny inštitút obsahoval v zákone č. 141/1950 Zb., avšak absentoval v zákone č. 40/1964 Zb., pričom k zmene a znovuzavedeniu vydržania prišlo až novelou Občianskeho zákonníka č. 131/1982 Zb. a tento stav trvá dodnes (Pozri KLINCOVÁ, Z. Vydržanie vlastníckeho práva manželmi v podmienkach Slovenskej republiky. *Historia et theoria iuris*, 2019, roč. 11, č. 1, s. 73).

pri nadobúdaní vlastníckeho práva zohrávalo veľkú úlohu.¹⁰ Zákonodarca v § 2 ods. 2 ZMO zároveň ďalej dodal, že aj v prípade, že ide o vzťah s cudzím prvkom, sa „zákon nevzťahuje na majetkové vzťahy uvedené v odseku 1, ak je alebo ak musí byť pri ich vzniku účastníkom nepochybne zrejme, že vznikajú preto, aby sa na území Československej socialistickej republiky uspokojovali osobné potreby aspoň jedného z ich účastníkov alebo iné vlastné potreby účastníka. Zákon sa však vzťahuje aj na taký právny vzťah, ak je alebo ak musí byť účastníkom zrejme, že tento právny vzťah tvorí právne celok so vzťahom, pri ktorom k uspokojovaniu takýchto potrieb nedochádza.“¹¹ Nadobudnutie vlastníckeho práva sa vzťahovalo len na hnutelné veci (tovar), keďže nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam bolo v zmysle § 2 ods. 3 ZMO vylúčené, „pričomž je nerozhodné, zda má nabyt nemovitost československá nebo zahraniční osoba.“¹²

Nadobudnutie vlastníckeho práva na základe zmluvy bolo upravené v rámci ustanovení o kúpnej zmluve. Podľa § 321 ZMO bol predávajúci povinný umožniť kupujúcemu, aby nadobudol vlastnícke právo iných osôb. Toto ustanovenie poukazyvalo jednak na základný pojmový znak kúpnej zmluvy (povinnosť predávajúceho previesť vlastnícke právo k tovaru *contra* povinnosť kupujúceho zaplatiť za kúpnu cenu za tovar a pod.) a zároveň zdôrazňovalo povinnosť previesť vlastnícke právo v maximálnom rozsahu (v zmysle zásady *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*).¹³ K nadobudnutiu vlastníckeho práva k tovaru dochádzalo podľa § 322 ods. 1 ZMO jeho odovzdaním na základe zmluvy.¹⁴

ZMO teda na platné a účinné nadobudnutie vlastníckeho práva vyžadoval splnenie dvoch základných podmienok:

- existenciu platnej kúpnej zmluvy¹⁵ ako právny titul (*titulus*) na nadobudnutie vlastníckeho práva a
- odovzdanie tovaru (*modus*).¹⁶

V rámci odovzdania tovaru treba odkázať na § 278 ZMO, ktorý definuje, čo je možno rozumieť pod pojmom „odovzdanie tovaru“ podľa ZMO: „Odovzdaním tovaru v zmysle tohto zákona rozumie sa odovzdanie (dodanie) tovaru a jeho príslušenstva, pokiaľ sa uskutočňuje v zhode so zmluvou, prípadne s týmto zákonom.“¹⁷ Ide teda o dodanie určitým spôsobom kvalifikované, o právny pojem, ktorý má zákonom vymedzený obsah (podľa ZMO bolo odovzdaním kvalifikované dodanie tovaru z hľadiska splnenia troch kritérií – doba, miesto a predmet plnenia). Podľa Jednotného haagskeho zákona o medzinárodnej kúpe tovaru sa napr. kvalifikované dodanie tovaru vzťahovalo len na predmet plnenia, ktorý zodpovedal danej zmluve.¹⁸ Vzhľadom na to, že sa odovzdanie tovaru obmedzovalo len na odovzdanie v súlade so zmluvou alebo zákonom, ZMO v § 322 ods. 2 poskytoval ochranu kupujúcemu v prípade, že by nadobudnutiu vlastníckeho práva bránili len vady tovaru. Ak by dodanie tovaru nebolo v súlade s povinnosťami predávajúceho (neskoré dodanie, príp. dodanie na iné miesto ako podľa zmluvy), ZMO v § 292 a 294 ustanovoval, kedy možno považovať tovar za odovzdaný (*ergo* v aký okamih nadobudne kupujúci vlastnícke právo k tovaru).

Iná situácia nastáva v prípade prepravovaného tovaru. Okamih nadobudnutia vlastníckeho práva pri tovare,

¹⁰ „Ustanovení § 322n. se aplikují, jen když je na základě příslušné kolizně právní normy pro nabytí vlastníckého práva rozhodné čs. právo, a to bez ohledu na to, zda kupní smlouva, o kterou se nabytí vlastníckého práva opírá, se řídí čs. právním řádem či nikoli; základním předpokladem pro aplikaci ZMO je, že jde o kupní smlouvu zahrnutou do majetkových vztahů vznikajících v mezinárodním obchodním styku v smyslu § 2.“ (Pozri KOPÁČ, L. Zákoník mezinárodního obchodu. Komentář. Praha: Panorama, 1984, s. 186–187).

¹¹ „Vztahy uvedené v tomto ustanovení jsou z předmětu ZMO vyloučeny bez ohledu na to, zda se na nich účastní zahraniční osoby, či nikoli. V rámci čs. právního řádu bude na tyto vztahy aplikován OZ. Není rozhodný účel skutečně zamýšlený účastníkem, jehož potřebě má sloužit, nýbrž účel posuzovaný na základě objektivních okolností, za nichž vzniká majetkový vztah. Osobní potřeba může spočívat i v darování kupovaných věcí, a to bez ohledu na to, kdy a kde k němu má dojít, nikoli však v jejich použití k dalšímu prodeji.“ (Tamtiež, s. 28).

¹² Tamtiež, s. 29.

¹³ Podľa Kopáča však je táto povinnosť splnená aj vtedy, „jestliže kupující vlastnícké právo nabude alespoň na základě § 325. ZMO neukládá povinnost převést vlastnícké právo, poněvadž podle § 325 se nabyvá vlastnícké právo i od nevlastníka.“ (Tamtiež, s. 186).

¹⁴ Singer uvádza, že „v zásadě rozeznáváme dva systémy přechodu vlastnictví na kupujícího: systém konsensní a systém tradiční. Zhruba lze konstatovat, že v zemích a případech, kde platí systém konsensní, přechází vlastnictví okamžikem, kdy došlo ke konsensu (dohodě) stran, tedy okamžikem uzavření smlouvy. Tam, kde platí systém tradiční, nepřechází vlastnictví

okamžikem uzavření smlouvy, ale je třeba ještě odevzdání (tradice) věci; v tomto případě, rozeznáváme dvě fáze převedení vlastnictví: první fází je uzavření obligační smlouvy, podle níž získává kupující toliko nárok na převod vlastnictví k prodané věci; tento nárok, jako každý obligační nárok, přísluší kupujícímu pouze proti prodávajícímu, ale neposkytuje ještě kupujícímu věcné právo k věci, zajišťující mu právní ochranu proti třetím osobám. Teprve druhou fází, odevzdáním věci, se převádí vlastnícké právo na kupujícího, a protože vlastnícké právo je právem věcným, poskytuje kupujícímu ochranu proti třetím osobám, zejména proti věřitelům prodávajícího.“ (SINGER, E. Právo v zahraničním obchodu. Praha: Orbis, 1960, s. 201).

¹⁵ „K nabytí vlastníckého práva vyžaduje ZMO jednak platnou kupní smlouvu (při její neplatnosti však může kupující nabytí vlastnícké právo vydržením podle § 96 nebo podle § 704 či § 705).“ (KOPÁČ, L. Zákoník mezinárodního obchodu. Komentář. Praha: Panorama, 1984, s. 186).

¹⁶ „Při úpravě nabytí vlastnictví smlouvou vychází zákoník mezinárodního obchodu z principu tradice, tj. vlastnictví se nabyvá odevzdáním věci (obdobně i občanský zákoník v § 134).“ (Pozri KANDA, A. Zákoník mezinárodního obchodu. Praha: Orbis, 1975, s. 166).

¹⁷ „Takže se nejedná pouze o faktické předání zboží (tradici) ve smyslu používaném jinými úpravami.“ (Pozri BYSTRICKÝ, R. a kol. Právo mezinárodního obchodu, Praha: Svoboda, 1967, s. 356).

¹⁸ KUČERA, Z., KUNZ, O. Vybrané kapitoly z mezinárodního práva obchodního. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 103–104.

ktorý mal predávajúci podľa zmluvy odoslať na prepravu alebo ide o prepravovaný tovar, sa viazal na moment, kedy kupujúci získal oprávnenie nakladať s tovarom v zmysle § 323 ZMO. Dôvod bol prostý ako uvádza Kopač: „Nabytí vlastníckeho práva je sladěno s nabytím oprávnění zbožím nakládat. Tak například při platební podmínce placení proti dokumentům (D/P), zabraňuje toto ustanovení tomu, aby se kupující stal vlastníkem zboží ještě před zaplacením kupní ceny a dříve, než mu byly vydány dispoziční přepravní doklady.“¹⁹ Doba, kedy kupujúci v zmysle cit. ustanovenia získal oprávnenie nakladať so zásielkou (tovarom), vyplývala z ustanovení zmluvy o preprave, najmä z § 554 ZMO.

Uvedené však možno, ako je príznačné pre súkromnoprávne vzťahy, modifikovať, keďže išlo o dispozitívne ustanovenia.²⁰ Podľa § 324 ods. 1 ZMO si teda strany mohli určiť odchylnú dobu nadobudnutia vlastníckeho práva. V tomto prípade slúži výhrada vlastníckeho práva ako prostriedok zaistenia pohľadávky predávajúceho voči kupujúcemu, aby „při nezaplacení kupní ceny, odstoupí-li od smlouvy, požadoval vrácení prodaného zboží jak od kupujícího při nezaplacení, tak také od třetích osob, u kterých jeho zboží je“.²¹ V prípade odchyľnej úpravy dispozitívneho ustanovenia však mohli nastať dve situácie:

- modifikácia okamihu nadobudnutia vlastníckeho práva pred moment, kedy by podľa ZMO nadobudol kupujúci vlastnícke právo (napr. uzavretím kúpnej zmluvy a pod.); v tomto prípade ZMO nevyžadoval špeciálnu formu pre takúto modifikáciu a
- modifikácia okamihu nadobudnutia vlastníckeho práva po momente, kedy by podľa ZMO kupujúci nadobudol vlastnícke právo (išlo o tzv. výhradu vlastníckeho práva). V tomto prípade sa vyžadovala v zmysle § 324 ods. 1, druhej vety ZMO špeciálna forma, a to písomná forma tejto úpravy. Ak bola zmluvne dohodnutá výhrada vlastníckeho práva, avšak napriek tomu nebol dohodnutý presný okamih, kedy má kupujúci nadobudnúť vlastnícke právo, podľa § 324 ods. 2 ZMO sa za tento okamih považovalo úplne zaplatenie kúpnej ceny.²²
- kupujúci však mohol nadobudnúť vlastnícke právo aj vtedy, ak predávajúci nebol vlastníkom predávaného tovaru, pričom sa v § 325 ZMO formulovala podmienka dodržania dobrej viery, že v čase nadobudnutia vlastníckeho práva nesmel kupujúci o tomto nedostatku v oprávnení previesť vlastnícke právo na kupujú-

ceho (resp. ani inak nakladať s tovarom ako vlastníkom) vedieť.²³ Dôkazne bremeno o vedomosti kupujúceho o nedostatku vo vlastníckom práve spočíva na pleciah tretej osoby, ktorá sa domáha neplatnosti nadobudnutia vlastníckeho práva kupujúcim.²⁴ Tým je fakticky oslabená ochranná funkcia prípadnej výhrady vlastníckeho práva, ktorú si mohli dohodnúť zmluvné strany pre prípad napr. neistej platobnej disciplíny kupujúceho a pod.²⁵

Kupujúci podľa § 326 ZMO nadobúdajú spolu s vlastníckym právom k tovaru aj práva s týmto vlastníckym právom spojené, pokiaľ neboli tieto práva obmedzené len na osobu predávajúceho. Na druhej strane kupujúci v zmysle § 327 ZMO nadobúdajú s vlastníckym právom k tovaru aj povinnosti spojené s týmto vlastníctvom, o ktorých kupujúci vedel alebo mal vedieť.²⁶ V prípade spoločného nadobudnutia vlastníckeho práva k tovaru viacerými osobami sa tieto osoby stali podľa § 328 ZMO spoluvlastníkmi, pričom ak nebolo jasné v akom pomere sú spoluvlastníkmi, platilo, že sú tieto podiely rovné. Rovnaký účinok mal podľa § 328 ods. 2 ZMO aj predaj iba časti veci.²⁷

Nakoniec bola v zákone upravená ochrana vlastníckeho práva, a to tak, že sa vlastníkom a spoluvlastníkom mohol podľa § 329 ods. 1 ZMO domáhať ochrany voči tomu, kto neoprávnene ruší výkon vlastníckeho práva s tovarom (*actio negatoria* alebo negatívna žaloba). Mohol sa tiež domáhať aj vydania tovaru (*rei vindicatio* alebo reivindikácia žaloba), ktorý bol predmetom vzťahu v medzinárodnom obchodnom styku v zmysle § 2 ZMO od toho, kto ho neoprávnene zadržoval. Žaloby sa rovnako vzťahovali

¹⁹ KOPÁČ, L. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Komentář. Praha: Panorama, 1984, s. 187.

²⁰ Vzhľadom na znenie § 5 ZMO, ktorý zakotvoval všeobecnú dispozitívnosť ustanovení tohto zákona, ak § 722 ZMO neustanovil inak (výpočet kogentných ustanovení).

²¹ KUNZ, O., KUČERA, Z., DOŠKOVÁ, J., RŮŽIČKA, K. *Výbrané otázky z mezinárodního práva soukromého a obchodního*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, s. 86; obdobne aj BYSTRICKÝ, R. a kol. *Právo mezinárodního obchodu*, Praha: Svoboda, 1967, s. 357.

²² Pri určení doby, kedy prišlo k zaplateniu kúpnej ceny bolo potrebné vychádzať najmä z ustanovení § 348–349 ZMO.

²³ Kanda dodáva, že „v zájmu jistoty v mezinárodních obchodních vztazích činí zákoník mezinárodního obchodu rozsáhlou výjimku z obecné zásady platné v občanském právu, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má (nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet)“. KANDA, A. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Praha: Orbis, 1975, s. 168.

²⁴ Pri dokazovaní (ne)existencie dobrej viery kupujúceho sa vychádzalo z objektívneho stavu, teda posudzovala sa skutočne vedomosť o vlastníckom oprávnení predávajúceho, bez ohľadu na to či tieto predstavy boli/neboli logicky odôvodnené (ZMO totiž nepoznal princíp zavinenia) (Pozri KOPÁČ, L. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Komentář. Praha: Panorama, 1984, s. 188).

²⁵ Výhrada vlastníckeho práva má využitie aj „v těch případech, kdy nedojde k úplnému zaplacení kupní ceny proti odevzdání zboží, tj. při obchodech úvěrových.“ (KUČERA, Z. *Kolizní problematika přechodu vlastníckého práva k movitým věcem na základě mezinárodní kupní smlouvy*. Praha: Academia, 1970, s. 99).

²⁶ Obdobne ako pri § 325 ZMO, toto ustanovenie malo chrániť kupujúceho ako dobromyseľného nadobúdateľa, avšak s tým rozdielom, že v tomto prípade sa na neho vzťahovali aj povinnosti, o ktorých mal vedieť bez ohľadu na to či to tak aj v skutočnosti bolo.

²⁷ ZMO však neobsahoval úpravu vzťahov medzi spoluvlastníkmi, a preto tieto neboli vzťahy obsiahnuté v § 2, ktorý vymedzoval predmet tohto zákona. Úprava vzťahov medzi spoluvlastníkmi sa nachádzala výlučne v § 136 a nasl. OZ.

v zmysle § 329 ods. 2 ZMO aj na oprávneného držiteľa²⁸ (§ 98 ZMO) a detentora (§ 98 ods. 2 ZMO).²⁹

3 Problematika mobilných konfliktov pri prechode vlastníckeho práva³⁰

V prípade medzinárodných obchodných stykov ide o právne vzťahy s cudzím prvkom. Táto skutočnosť spočívala v tom, že v týchto vzťahoch sa vyskytovali tieto prvky, resp. niektoré z nich:

- a) zahraničné osoby;
- b) právny vzťah bol uzatvorený v cudzine;
- c) právny vzťah bol uzatvorený podľa cudzieho práva;
- d) predmet právneho vzťahu sa nachádzal v cudzine alebo sa do cudziny prepravoval.

Všetky tieto prvky preto mohli logicky spôsobiť stret (kolíziu) dotknutých právnych poriadkov, ktorých aplikácia prichádza do úvahy (napr. stret troch právnych poriadkov – kúpna zmluva medzi francúzskym subjektom a československým subjektom, ktorá je uzatvorená v Nemecku). Riešením týchto kolíznych situácií sa zaoberovalo odvetvie medzinárodného práva súkromného pomocou tzv. kolíznych noriem, ktoré určovali za akých podmienok a v akom rozsahu sa ten-ktorý právny poriadok mal aplikovať na predmetný právny vzťah.³¹

Pre tento účel bol v Československej socialistickej republike prijatý predpis medzinárodného práva súkromného, zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ZMPS), ktorý konkrétne v §§ 5 – 8 ZMPS upravoval kolízne normy týkajúce sa vecných práv. Vo všeobecnosti sa (nielen) podľa československého práva ako hraničný určovateľ pre hnutelnej veci používal „*lex rei sitae*“, teda miesto, kde sa vec nachádzala.³² „*Ve prospěch používání hraničního určovate-*

le práva polohy věci se obvykle uvádí, že poloha věci je skutečností, která je pro účastníky právních poměrů v oblasti věcných práv většinou snadno zjistitelná. V zájmu bezpečnosti právního styku se jeví proto při kolizní úpravě věcných práv nejschůdnější, aby se v právních poměrech s mezinárodním prvkem určoval právní řád, kterým se věcná práva řídí (tzv. věcný statut), podle místa polohy věci.“³³ Tieto kolízne situácie sa komplikovali v prípade, ak sa mali na právny vzťah aplikovať viac ako dva právne poriadky súčasne a skutočností významné pre určenie, ktorý právny poriadok sa mal aplikovať (napr. kolízne normy podľa ZMPS) neboli stabilné a dochádzalo v nich ku zmenám.³⁴ Mohli preto nastať situácie, kedy nebolo možné s určitosťou určiť aplikovateľný právny poriadok na základe príslušných kolíznych noriem. „*S ohledem na tuto představu pohybu posuzovaného právního poměru označují se tyto případy za tzv. mobilní konflikty (conflicts mobiles), nebo také jako střety zákonů v prostoru a čase (conflicts in space and time).*“³⁵

Keďže od uzatvorenia kúpnej zmluvy do doby prechodu vlastníckeho práva na kupujúceho spravidla uplynul dlhší časový úsek, mohla sa poloha hnutelnej veci (tovaru) zmeniť. Do úvahy preto prichádzali konflikty právnych poriadkov v prípade nadviazania na rozhodné právo podľa polohy miesta hnutelnej veci (tovaru). V tomto prípade bolo potrebné v prvom rade určiť, ktorý právny poriadok bol rozhodný pre aplikáciu na daný právny vzťah, ako aj určiť, ktorá poloha miesta hnutelnej veci (tovaru) bola rozhodná pre nadviazanie. Kolízna norma, preto musela poskytovať nadviazanie nielen v priestore, ale aj v čase.³⁶

k movitým věcem se v dřívějších dobách používalo osobního práva vlastníka (práva určeného podle státní příslušnosti, popříp. podle bydliště vlastníka). S mohutným rozvojem směny zboží v mezinárodních stycích v průběhu 19. století přestávalo používání osobního práva vlastníka vyhovovat změněným hospodářským poměrům a bylo všeobecně opuštěno a nahrazeno právem místa polohy věci (lex rei sitae).“ (KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 84).

²⁸ Je len otázkou či sa pojem „držiteľ“ nevzťahoval aj na osobu, ktorej prináležala držba veci zo záväzkového vzťahu – nájomného vzťahu, keďže sa čoraz viac v teórii súkromného práva začali vyskytovať názory, ktoré poukazujú na tenkú hranicu medzi záväzkami a vecnými právami, ktorá sa prejavuje aj vecno-právnymi účinkami v rámci záväzkových vzťahov (pre aktuálne východiská, pozri bližšie MLKVÁ ILLYOVÁ, Z., DUFALOVÁ, L. *Pojmová hranica medzi vecnými právami a záväzkami*. In: Projustice [online]. 17.10.2019 [2020-08-26]. Dostupné z: <<https://projustice.sk/obcianske-pravo/pojmova-hranica-medzi-vecnymi-pravami-a-zavazkami>>

²⁹ KANDA, A. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Praha: Orbis, 1975, s. 169–170.

³⁰ Ďalšou terminologickou zvláštnosťou bol pojem „*prechod vlastníckeho práva / prechod vlastníckeho práva*“ na základe zmluvy, keďže sa v súčasnej civilistike používa práve pojem *prevod* a nie *prechod*. Napriek tejto zvláštnosti zotrváme v používaní dobovej terminológie.

³¹ Kučera uvádzal, že „*v teorii mezinárodního práva soukromého se mluví v této souvislosti také o tzv. střetu zákonů v prostoru (conflicts des lois dans l'espace, conflicts instantannés, conflicts in space, static conflicts)*“ (KUČERA, Z. *Mobilní konflikty při přechodu vlastníckeho práva podle mezinárodní kupní smlouvy*. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 39).

³² „*To je výsledkem historického vývoje, neboť pro věcné práva*

³³ „*Třetí osoby budou zpravidla předpokládat, že právní poměry týkající se určité věci se tímto právním řádem spravují.*“ (Tamtiež, s. 84).

³⁴ „*K výskytu mobilních konfliktů dochází tak jednak v důsledku změn v právně významných skutečnostech a jednak v důsledku změn v právně významných skutečnostech a jednak v důsledku určité konstrukce kolizní normy. Nemůže k nim dojít tehdy, jestliže kolizní norma používá jako navázání určité konstantní skutečnosti na rozdíl proti případům, kdy kolizní norma navazuje na skutečnosti, jež se mohou za trvání určitého právního poměru měnit. Takovými skutečnostmi jsou zejména poloha movité věci, státní příslušnost, domicil, pobyt osoby.*“ (KUČERA, Z. *Mobilní konflikty při přechodu vlastníckeho práva podle mezinárodní kupní smlouvy*. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 40).

³⁵ Tamtiež, s. 39–40.

³⁶ ZAPHIRIOU, G. A. *The Transfer of Chattels in Private International Law*. A comparative study. London: The Athlone Press, 1956, p. 156.

Československá kolízna norma obsiahnutá v § 6 ZMPS určovala, že „vznik a zánik vecných práv k hnutelným veciam sa spravuje právom miesta, kde vec bola v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá zakladá vznik alebo zánik tohto práva. Ak ide o vec, ktorá sa podľa zmluvy prepravuje, posudzuje sa vznik a zánik týchto práv podľa práva miesta, odkiaľ bola vec odoslaná.“ Avšak ani táto kolízna norma nedokazala, napriek svojej určitosti a jasnosti, predísť všetkým aplikačným problémom v praxi. Pri situácii, kedy bola hnutelná vec (tovar) prenesená z jedného štátu do druhého, vznikali práva k tomuto tovaru v zhode s právnymi poriadkami dotknutých štátov, pričom tieto práva mohli byť navzájom nezlučiteľné a vznikala preto otázka, ktorému z nich dať prednosť.³⁷

Riešenie tejto situácie bolo dôležité z hľadiska posúdenia či sa mala dať v prípade konkurujúcich vlastníckych práv prednosť ochrane právneho záujmu toho, kto k veci časovo skôr nadobudol vlastnícke právo alebo ochrane právneho záujmu na bezpečnosti obchodného styku.³⁸ Pri posudzovaní, ktorá tendencia mala prevládať v československej kolíznej úprave, bolo nevyhnutné poukázať na hmotné právo, konkrétne § 325 ZMO. Toto ustanovenie favorizovalo právny záujem na bezpečnosti obchodného styku, keď nadobudnutie vlastníckeho práva kupujúcim od nevlastníka nastalo vždy s výnimkou zlej viery (tzv. záujem dobromyseľného nadobúdateľa).³⁹

Nadobudnutie vlastníckeho práva bol zložitý proces a nedial sa preto naraz v jednom okamihu, ale bolo treba preň splniť viaceré skutočnosti (napr. v prípade prechodu vlastníckeho práva podľa § 322 ZMO sa vyžadoval *titulus* – platne uzatvorená kúpna zmluva a *modus* – odovzdanie). Zmena polohy hnutelnej veci (tovaru) ako kolízneho kritéria mohla preto v zásade spôsobiť vznik dvoch situácií (právných režimov) – mobilných konfliktov, a to spočívajúcich v

- zmene polohy hnutelnej veci (tovaru) po splnení všetkých skutočností potrebných pre nadobudnutie vlastníckeho práva kupujúcim (pri nadväzovaní na *lex rei sitae* ako právny poriadok polohy hnutelnej veci pred premiestnením)
- zmene polohy hnutelnej veci (tovaru) ešte pred splnením všetkých skutočností potrebných pre nadobudnutie vlastníckeho práva kupujúcim.

³⁷ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 40.

³⁸ Správne určenie okamihu prechodu vlastníckeho práva z predávajúceho na kupujúceho bolo veľmi dôležité aj pre veriteľov oboch zmluvných strán medzinárodnej kúpnej zmluvy, keďže v prípade zabavenia tovaru z dôvodu neplnenia záväzkov predávajúcim alebo kupujúcim bolo treba určiť či už je daný tovar vo vlastníctve dlžníka z dôvodu oprávnenia na jeho predaj. Erik Singer konštatoval, že „okamžik prechodu vlastníctví má tedy svůj hlavní význam pro vztahy, stojící mimo vlastní problematiku kupní smlouvy“ (SINGER, E. *Právo zahraničního obchodu*. 2., přepr. a rozš. vydání. Praha: Orbis, 1966, s. 210).

³⁹ Daný názor potvrdzoval napr. aj Z. Kučera. (Pozri KUNZ, O., KUČERA, Z., DOŠKOVÁ, J., RŮŽIČKA, K. *Výbrané otázky z mezinárodního práva soukromého a obchodního*. Praha: Univerzita Karlova, 1987, s. 86).

V prípade prvej situácie v skutočnosti nešlo o mobilný konflikt v pravom zmysle slova, pretože právny pomer, ktorý bol založený zmluvou už buď skončil alebo boli aspoň splnené základné povinnosti strán, takže pri kolízno-právnom posudzovaní bola situácia miestne aj časovo jasne vymedzená a premiestnenie veci sa dialo mimo tento rámeček.⁴⁰ „Právo nové polohy věci se uplatní pro posouzení obsahu a účinků nabytého věcného práva. Můžeme mluvit o tom, že právo, k jehož nabytí došlo ve státě B, bude přeneseno (transponováno) do ekvivalentní právní kategorie práva státu A a bude mít v budoucnosti stejné právní účinky, jaké má obdobné právo podle práva státu A.“⁴¹ V prípade druhej situácie, bola hnutelná vec premiestnená skôr než boli splnené všetky skutočnosti podľa „*lex rei sitae*“, potrebné na nadobudnutie vlastníckeho práva, preto bola považovaná za tradičný mobilný konflikt.⁴² V diškurze medzi odborníkmi na medzinárodné právo súkromné panovali rôzne názory na riešenie týchto konfliktov, ustálil sa však jeden logický záver, ktorý spočíval v striktnnej aplikácii *lex rei sitae* v čase prechodu vlastníckeho práva, napriek premiestneniu veci, pričom nové *lex rei sitae* bolo možné použiť iba na skutočnosti, ktoré nastali na území novej polohy veci. Riešením bol tak postup, na základe ktorého bolo nevyhnutné posúdiť vzniknutú situáciu „podle právního řádu každého státu, na jehož území věc byla, zda v době, kdy věc v tomto státě byla, nastala skutečnost, která podle právního řádu tohoto státu je podmínkou vzniku nebo zániku věcného práva (např. tradice, jinde jen samotné uzavření smlouvy). Jestliže se v době, kdy věc byla na území určitého státu, ukončil skutkový stav, který podle právního řádu tohoto státu vede k vzniku (zániku) věcného práva, uzná se vznik (zánik) věcného práva i v dalším státě, do něhož se věc přemístí; jinak bylo by třeba posoudit otázku vzniku nebo

⁴⁰ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*. 1968, roč. XII, č. 1, s. 41; rovnako tak aj KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 87.

⁴¹ „Je nutno ovšem předpokládat, že věcnému právu získanému na základě cizího právního řádu odpovídá úprava alespoň v podstatných rysech obdobná československému. Pokud by šlo o takové věcné právo, kterému v československém právu žádná úprava ani při přiměřené adaptaci neodpovídá, nebylo by takovéto cizí právo schopné transponování do československého právního řádu.“ (KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 87).

⁴² Kučera uviedol tradičný príklad tohto mobilného konfliktu: „Je uzavřena kupní smlouva, jejímž předmětem je věc, která v době uzavření smlouvy je v NSR. Podle práva zde platného je třeba k přechodu vlastníckého práva na kupujícího odevzdání věci (tradice). Věc bude po uzavření smlouvy, aniž by však ještě došlo k tradici, přemístěna do Francie, podle jejíhož práva vlastnícké právo přechází již samotným faktem uzavření smlouvy. Vzniká zde otázka, zda vlastnícké právo přemístěním věci do nového státu přešlo na kupujícího.“ (Pozri KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. 2. přepr. a dopl. vydání. Praha: Panorama, 1979, s. 211).

zániku věcného práva již podle práva státu nové polohy věci.⁴³

Mohla však nastat situácia, že pri nesplnení kritérií na nadobudnutie vlastníckeho práva v štáte prvej polohy veci sa ani následne nepodarilo nadobudnutie vlastníckeho práva v štáte súčasnej polohy veci. V danom prípade podľa Z. Kučeru nebolo možné striktné aplikovať už uvedený princíp, pretože by v konečnom dôsledku viedol k popretiu skutočnej vôle zmluvných strán. Daný problém ilustroval na príklade zmluvy uzavretej podľa československého práva (rozhodným právom bolo československé právo, t. j. ZMO), pričom podľa tejto zmluvy sa strany dohodli na prechode vlastníckeho práva veci, ktorá bola v Rakúsku, uzavretím zmluvy. Rakúsky právny poriadok vyžadoval na prechod vlastníckeho práva tradíciu. Vec bola premiestnená po uzavretí zmluvy na československé územie bez toho, aby došlo k tradícii v Rakúsku. Pri aplikácii uvedeného pravidla „*lex rei sitae*“, by teda nemohlo dôjsť k prechodu vlastníckeho práva na kupujúceho (v Rakúsku nedošlo k tradícii pred premiestnením veci a na území Československa nedošlo k žiadnej skutočnosti, ktorá by tento prechod vlastníckeho práva rovnako zakladala). Ako uvádza Kučera, „*budeme trvať na tom, že k prechodu vlastníckeho práva na československom území je treba, aby strany tuto smluvu uzavrely ešte jednou? (...) Toto dôsledné riešenie vychádzajúce z použitia pravidla legis rei sitae by však zejména pro praxi bylo těžko pochopitelné a přijatelné. Bude možné připustit i v těchto případech, že vlastnícké právo přešlo nejpozději přemístěním věci na československé území. Odůvodnit by se tento závěr dal úvahou, že pokračující existence shodné vůle stran k přechodu vlastníckého práva je skutečností, jejíž trvání i po přemístění věci na naše území odůvodňuje přechod vlastnictví bez dalšího právního úkonu stran.*“⁴⁴

S problematikou mobilných konfliktov pri prechode vlastníckeho práva nevyhnutne súvisel aj stret dvoch právnych záujmov – záujem na ochrane vlastníckeho práva pôvodného vlastníka a záujem na bezpečnosti obchodného styku (ochrana nadobúdateľa). K danému stretu prichádzalo v prípade premiestnenia veci do sféry iného právneho poriadku, ktoré bolo spojené so vznikom nového vlastníckeho práva k veci bez ohľadu na existenciu vlastníckeho práva dovtedajšieho vlastníka. Posúdenie riešenia tohto stretu spočívalo na hmotnom práve neskoršej polohy veci. V prípade československého hmotného práva (t. j. ZMO) sa preferovala v zmysle § 325 ZMO už spomenutá ochrana bezpečného obchodného styku nad

ochranou pôvodného vlastníka.⁴⁵ Uvedené dokazovala aj československá kolízna úprava v § 6 ZMPS, ktorý odkazoval pri vzniku a zániku vecných práv k hnutelným veciam na právo štátu, kde sa vec nachádzala v rozhodnej dobe.⁴⁶

Medzi ďalšie príklady mobilných konfliktov sa zaraďovali aj prípady výhrady vlastníckeho práva a kolízno-právnych otázok týkajúcich sa prepravovaných vecí (tzv. „*res in transitu*“). Mobilný konflikt pri prechode vlastníckeho práva pri výhrade vlastníckeho práva mohol nastat pri premiestnení veci z jedného štátu do druhého štátu počas obdobia od uzavretia zmluvy po moment úplného zaplattenia kúpnej ceny. Na základe pravidla „*lex rei sitae*“, sa vznik alebo zánik vecných práv k hnutelným veciam posudzoval podľa práva miesta, kde sa vec nachádzala v čase, kedy by nastali skutočnosti s ktorými by (ak by nebola zjednaná výhrada vlastníckeho práva) spájalo účinky prechodu vlastníckeho práva.⁴⁷ Preto má „*lex rei sitae*“ rozhodnúť „*o otázce, zda sjednání výhrady má za následek zachování vlastníckého práva prodávajícího, či zda se tento výsledek nedostaví a vlastnícké právo získá kupující. To je důsledek toho, že právní řád takto určeného místa má rozhodovat o vzniku a zániku vlastníckého práva.*“⁴⁸ A tu nastal problém. Kučera preto uviedol, že na základe prevládajúceho názorového prúdu by bolo rozumnejšie, aby sa v danom prípade namiesto *lex rei sitae* aplikovalo ako kolízne kritérium *lex loci contractus* (miesto, kde bola vec v čase uzatvorenia danej zmluvy).⁴⁹ Treba však poznamenať, že aplikácia *lex rei sitae* sa vzťahovala len na vzťahy voči tretím osobám, keďže na vzájomné vzťahy týkajúce sa výhrady vlastníckeho práva medzi predávajúcim a kupujúcim sa aplikoval obliagačný štatút

⁴⁵ Pozri KANDA, A. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Praha: Orbis, 1976, s. 168; KOPÁČ, L. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Komentář. Praha: Panorama, 1984, s. 188.

⁴⁶ „*Bude-li tedy v době přítomnosti věci v druhém státu získáno k ní vlastnícké právo, s čímž podle hmotného práva tohoto státu nepochybně logicky nutně bude spojen zánik dřívějšího vlastníckého práva, je tak i podle našeho kolízního práva otázka vyřešena ve prospěch pozdějšího vlastníckého práva.*“ (KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 46).

⁴⁷ Erik Singer potvrdil a navyše objasnil, že „*účinnost výhrady vlastníckého práva je však omezená tím, že nikoliv všechny státy tuto výhradu uznávají a pokud ji uznávají, nečiní tak ve stejném rozsahu. Tato různost právní úpravy je tím důležitější, že zde nejde o závazkové právo, ale o právo věcné (vlastnictví). Podle zásad mezinárodního práva soukromého platí pro věcná práva zásadně právo země, kde se věc nalézá (lex rei sitae).*“ (SINGER, E. *Právo zahraničního obchodu*. 2., přepr. a rozš. vydání. Praha: Orbis, 1966, s. 210).

⁴⁸ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 46.

⁴⁹ Tento názor zastával napr. BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958, s. 281; obdobne akcentuje autor tento názor aj v KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 126.

⁴³ KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Praha: Orbis, 1975, s. 130–131.

⁴⁴ „*Nelze zastírat, že tato konstrukce je dost umělá, protože je vynucena důsledným dodržováním aplikace práva polohy věci. V této souvislosti se pak nám vnučuje otázka, zda by k podobným potížím nedocházelo, kdyby se alespoň v omezeném rozsahu i na otázku přechodu vlastníckého práva používalo jiného kolízního kritéria, zejména lex contractus.*“ (KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 45).

(§ 12 ZMPS). Z toho preto vyplývalo, že výhrada vlastníckeho práva je platne dohodnutá aj podľa „*lex causae*“, takže kupujúci nemohol namietat v neprospech predávajúceho nadobudnutie vlastníckeho práva k veci, ktoré by mal podľa „*lex rei sitae*“ nadobudnúť.⁵⁰

Ako teda vyriešiť, najmä z hľadiska tretích osôb, situáciu v prípade premiestnenia veci, ku ktorej podľa práva predchádzajúcej polohy veci bola platne dohodnutá výhrada vlastníckeho práva, avšak podľa práva súčasnej polohy veci sa vyžadovali na platnosť výhrady vlastníckeho práva ďalšie náležitosti? Keďže bolo treba vychádzať z „*lex rei sitae*“ v rozhodnej dobe a bolo zachované vlastnícke právo predávajúceho (neuznaním platnosti výhrady vlastníckeho práva podľa práva súčasnej polohy veci),⁵¹ toto vlastnícke právo bolo treba rešpektovať, kým nenaštali skutočnosti predpokladané právom súčasnej polohy veci, ktoré zakladali vznik vlastníckeho práva kupujúceho a zánik vlastníckeho práva predávajúceho.⁵² Mohli však nastať aj odchýlky, napr. nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka pri ďalšom predaji veci v rozpore s existujúcou výhradou vlastníckeho práva, ktoré sa „*podle zásady použítí práva místa polohy věci v době, kdy nastala rozhodná skutečnost, je třeba tuto otázku, i podle naší kolizní normy, rozhodnout podle právního řádu nové polohy věci*“.⁵³ V prípade aplikácie československého práva na základe kolíznej normy by sa preto podľa § 325 ZMO vyžadovalo dodržanie dobromyseľnosti nadobúdateľa.⁵⁴

Na druhej strane mohol mobilný konflikt pri prechode vlastníckeho práva nastať aj pri prípadoch tzv. *res in transitu* (prepravovaných vecí). V danom prípade bolo predmetom týchto mobilných konfliktov vznik a/alebo zánik vecného práva (vlastníckeho práva) k prepravovaným veciam. Bolo nesporným faktom, že základným znakom medzinárodného obchodného styku bola nepochybné preprava veci (tovaru) v rámci kúpnej zmluvy

medzi predávajúcim a kupujúcim, keďže v daných vzťahoch vystupuje cudzí prvok (napr. rôzna štátna príslušnosť zmluvných strán alebo sa vec nachádzala v inej krajine ako zmluvné strany a pod). Nie každú prepravu veci však bolo možné subsumovať pod právny rámec „*res in transitu*“.⁵⁵ Niektorí autori (napr. Pierre Lalive) zužovali pojem „*res in transitu*“ iba na takú prepravu veci, ktorá prechádzala zo štátu odoslania do štátu určenia cez aspoň jeden ďalší štát, a preto sa nepovažovala za *res in transitu* preprava veci medzi dvoma bezprostredne susediacimi štátmi.⁵⁶ Podľa Kučeru bolo toto zužovanie pojmu „*res in transitu*“ absolútne neodôvodnené a zvláštnosť v prístupe k „*res in transitu*“ spočívala v tom, že danú vec nemožno v prípade prepravy efektívne lokalizovať polohu veci v okamihu uskutočnenia napr. právneho úkonu.⁵⁷

Lalive však poukázal na skutočnosť, že ak by bola preprava veci prerušená či už právnym alebo protiprávnym úkonom a prepravovaná vec by bola uvedená do obchodného styku v štáte skutočnej polohy veci, nebol dôvod riadiť sa naďalej režimom „*res in transitu*“ a bolo treba aplikovať „*lex rei sitae*“.⁵⁸ Naopak, režim „*res in transitu*“ bolo treba bez pochyb aplikovať na prepravu veci aj vtedy, ak sa táto preprava uskutočňovala obvyklým spôsobom ako na základe prepravnej zmluvy, napriek tomu, že k platnému uzatvoreniu takejto zmluvy neprišlo.⁵⁹

Keď už sme zistili ako určiť či ide o „*res in transitu*“ alebo nie, bolo treba určiť na základe akého kolízneho kritéria dospejeme ku konečnému zisteniu, ktorý právny poriadok sa mal na daný vzťah aplikovať. Bystrický uvádzal vcelku bohatý výpočet kolíznych kritérií:⁶⁰

- *lex rei sitae*,
- *lex banderae*,

⁵⁰ „*Musí respektovat vlastnické postavení prodávajícího, i když např. v místě určení věci se k sjednání výhrady vyžaduje dodržení určitých náležitostí, které by nebyly splněny.*“ (KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 47; obdobne aj KUČERA, Z. Účinky přechodu vlastníckého práva mezi stranami mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 2, s. 151–152).

⁵¹ „*Výhrada vlastníckého práva, která nesplňuje požadavky stanovené pro ni právem místa nové polohy věci, nebrání tak přechodu vlastníckého práva na nabyvatele, jestliže jsou splněny ostatní skutečnosti požadované pro přechod vlastníckého práva. Taková výhrada se tak stává bezúčinnou.*“ (KUČERA, Z., TICHÝ, L. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: Panorama, 1989, s. 126).

⁵² BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958, s. 212.

⁵³ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 47.

⁵⁴ KUČERA, Z. Účinky přechodu vlastníckého práva mezi stranami mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 2, s. 154.

⁵⁵ Podľa Kučeru: „*o tyto případy nejde, když je věc přepravována po uzavření kupní smlouvy a přechodu vlastníckého práva na jejího základě. Rozhodující pro posouzení, zda jde o přepravovanou věc, je skutečnost, že teprve po zahájení přepravy věci a před jejím skončením dojde k právní skutečnosti, jež je důvodem pro vznik nebo zánik věcného práva k přepravované věci (např. prodej zboží přepravovaného námořní lodí v průběhu námořní přepravy za použití konosamentu).*“ (KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 48).

⁵⁶ Tento názorový prúd nepodporuje ani súčasná veda medzinárodného práva súkromného (pozri LYSINA, P., ĎURIŠ, M., HAŤAPKA, M. a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 242).

⁵⁷ Uvedené podporila aj druhá veta ustanovenia § 6 ZMPS: „*Ak ide o vec, ktorá sa podľa zmluvy prepravuje, posudzuje sa vznik a zánik týchto práv podľa práva miesta, odkiaľ bola vec odoslaná.*“ (KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 48).

⁵⁸ LALIVE, P. *The Transfer of Chattels in the Conflict of Laws*. Oxford: Clarendon Press, 1955, s. 187–188.

⁵⁹ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 48.

⁶⁰ BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958, s. 206.

- *lex domicilii*,
- *lex contractus*,
- *lex loci expeditionis*,
- *lex loci destinationis*.

S prihliadnutím na už prezentovanú špecifickosť režimu „*res in transitu*“, do úvahy prichádzali najmä dve kolízne kritéria, a to „*lex loci expeditionis*“ a „*lex loci destinationis*“. V prospech použitia „*lex loci destinationis*“ svedčí skutočnosť, že ide o miesto, ktoré zmluvné strany poznali a išlo o miesto určenia (teda miesto kam smerovala daná preprava veci). Ďalším faktom bolo, že právnym poriadkom miesta určenia sa mal osud veci spravovať aj po skončení prepravy (t. j. po dôjdení do miesta určenia). Kučera obdobne dodal, že išlo o miesto „*na něm se neuspokojený prodávající bude snažit uplatňovat svá práva z důvodu nezaplacení kupní ceny, na tomto místě bude dopravce realizovat zástavní právo pro nezaplacení poštovného a jde o obchodní centrum kupujícího, v němž se v případě jeho úpadku bude konat příslušné řízení*“.⁶¹ Naopak, významným argumentom v neprospech použitia „*lex loci destinationis*“ bola skutočnosť, že nebolo je vôbec isté či daná vec príde do miesta určenia. Miesto odoslania bolo však za akýchkoľvek okolností stálym bodom, ktorý sa nemenil. Výber medzi aplikáciou jedného z týchto kritérií bol naozaj náročný, avšak pre účely československého právneho poriadku bolo toto rozhodovanie uľahčené vzhľadom na § 6 ZMPS, ktorý v druhej vete jasne ustanovil „*lex loci expeditionis*“: „*Ak ide o vec, ktorá sa podľa zmluvy prepravuje, posudzuje sa vznik a zánik týchto práv podľa práva miesta, odkiaľ bola vec odoslaná*.“

Pri dispozičných úkonoch s prepravovanými vecami formou cenných papierov v zásade zhodne platilo, že pre účely medzinárodného obchodného styku sa uplatňovalo *lex rei sitae* cenného papiera (*lex situs chartae*).⁶² Podľa Kučeru však bolo dôležité rozlišovať medzi prevodom práv k cennému papieru ako takému a medzi účinkami na práva k prepravovaným veciam. Bolo preto podľa neho „*otázkou, zda věcný statut rozhodný pro věci samé, tj. obvykle právo polohy věci, přiznává převodu papíru účinky převodu vlastníckého práva k věcem samotným*“.⁶³ Kučera poukázal na príklad uvedený Frankensteonom, podľa ktorého napr. prevod konosamentu uskutočnený v Nemecku, ktorý sa spravoval podľa nemeckého práv-

neho poriadku (právo polohy papiera), nemal účinky na prevod vlastníckeho práva k veciam, ktoré boli vo Francúzsku.⁶⁴ Kučera poukázal ďalej na názor Frankensteina, podľa ktorého „*vystavení cenného papíru nemá význam pro otázku kolizního kritéria, neboť kolizní kritérium stanovené pro přepravované věci, ať je jím právo polohy věci nebo jiné, např. právo místa určení, má rozhodovat o věcněprávním významu cenného papíru pro přepravované věci*“.⁶⁵ Podľa Markaniosa však bolo otázkou, či vecným štatútom rozhodným pre posudzovanie prechodu vlastníckeho práva k cennému papieru na práva k prepravovaným veciam, nemalo byť práve „*lex situs chartae*“.⁶⁶

4 ZÁVER

Medzinárodný obchod v podmienkach Československa bolo možné právom považovať za významný prvok hospodárskej sústavy od roku 1948, a preto si zaslúžil našu náležitú pozornosť. Právna veda sa v dnešnej dobe ubera rapídny smerom dopredu, ale je potreba si uvedomiť, že odpovede na niektoré otázky však možno nájsť aj v dejinách daného právneho odvetvia. Z tohto dôvodu je dôležité „*vedieť sa ohliadnuť späť do minulosti*“ (ako je to v prípade tohto príspevku). Nadobudnutie vlastníctva, resp. prechod vlastníctva v medzinárodnom obchodnom styku je stále aktuálnou otázkou, ktorej sa venuje aj súčasná veda medzinárodného práva súkromného. Mnohé z uvedených prístupov sú preto aplikovateľné a používajú sa v rámci riešenia kolíznych konfliktov (mobilných konfliktov) do dnešného dňa. Uvedené je preto treba vnímať najmä v zmysle výroku Marcusa Tullia Cicera „*Historia magistra vitae*“, ktorý vyjadril vo svojom diele *De Oratore*.

⁶¹ KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 48.

⁶² S týmto názorom sa možno stretnúť v: BYSTRICKÝ, R. *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha: Orbis, 1958, s. 207; a nadväzuje naň aj KUČERA, Z. Mobilní konflikty při přechodu vlastníckého práva podle mezinárodní kupní smlouvy. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1968, roč. XII, č. 1, s. 49; príp. KUČERA, Z. *Kolizní problematika přechodu vlastníckého práva k movitým věcem na základě mezinárodní kupní smlouvy*. Praha: Academia, 1970, s. 113.

⁶³ KUČERA, Z. *Kolizní problematika přechodu vlastníckého práva k movitým věcem na základě mezinárodní kupní smlouvy*. Praha: Academia, 1970, s. 114.

⁶⁴ FRANKENSTEIN, E. *Internationales Privatrecht (Grenzrecht)*. Bd. 1. Dr. Walter Rotschild, Berlin-Grunewald, 1926, s. 59. In: KUČERA, Z. *Kolizní problematika přechodu vlastníckého práva k movitým věcem na základě mezinárodní kupní smlouvy*. Praha: Academia, 1970, s. 114.

⁶⁵ FRANKENSTEIN, E. *Internationales Privatrecht (Grenzrecht)*. Bd. 1. Dr. Walter Rotschild, Berlin-Grunewald, 1926, s. 58. In: KUČERA, Z. *Kolizní problematika přechodu vlastníckého práva k movitým věcem na základě mezinárodní kupní smlouvy*. Praha: Academia, 1970, s. 114.

⁶⁶ MARIANOS, D. Die res in transitu im deutschen internationalen Privatrecht. *Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 23. Jhrg., H. 1, 1958, p. 30.